

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.30>

УДК 657

Р. Р. Дутчак,

к. е. н., в.о. директора навчально-наукового юридичного інституту,

Державний університет економіки і технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4837-068X>

В. Ф. Дутчак,

к. ю. н., викладач кафедри права,

Державного університету економіки і технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4659-0002>

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

R. Dutchak,

PhD in Economics, Director of the Educational and Scientific Legal Institute,

State University of Economics and Technology

V. Dutchak,

PhD in Law, Lecturer of the Department of Legal,

State University of Economics and Technology

ACCOUNTING AND TAXATION OF ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Дана стаття присвячена актуальним проблемам бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств національної економіки в умовах воєнного стану. Проведено аналіз злочинів, масштабу руйнувань і збитків вчинених збройною агресією російської федерації на території України. В статті досліджено головні проблеми бухгалтерського обліку та оподаткування, які перешкоджають управлінню проводити господарську діяльність в екстремальних умовах війни. За результатом дослідження виділено наступні проблеми: недостатність кадрового забезпечення, знищення бухгалтерських документів, втрата інформаційних систем обліку та баз даних, необхідність змін в обліковій політиці, неспроможність підготовки і здачі звітності, збільшення податкового навантаження. Проведено аналіз законодавства України про регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств України. Розроблено основи рекомендацій для адаптації бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств України до умов воєнного стану.

This article is devoted to the current problems of accounting and taxation of enterprises of the national economy in the conditions of the martial law of Ukraine. An analysis of the number and types of war crimes, the scale of destruction and damage to all branches of the national economy committed by the armed aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine was carried out. The article examines the main problems of accounting and taxation of enterprises, which prevent management from continuously carrying out economic activities in extreme conditions of war. Based on the results of the research, the following problems were identified: insufficient staffing – forced migration, internal displacement of female accountants and mobilization of male accountants to the ranks of the Armed Forces of Ukraine; destruction of accounting documents – primary documents, accounting registers, reports and other documents were destroyed due to military actions; loss of accounting information systems and databases – impossibility of evacuating local servers on which accounting

information systems and databases are located; the need for changes in the accounting policy - the emergence of new types of economic operations of the enterprise for accounting in the conditions of martial law; inability to prepare and submit reports - lack of reliable data on the financial and property status and results of the enterprise's activity; increase in the tax burden of the enterprise - expansion of taxation objects, increase in the basic rates of taxes and fees, etc. An analysis of Ukrainian legislation on regulation of accounting and taxation of enterprises of Ukraine was carried out. The main categories of development of anti-crisis management solutions are defined. The basis of recommendations to the top management of enterprises for the adaptation of accounting and taxation of enterprises of Ukraine to the conditions of martial law has been developed. The prospect of conducting further studies of accounting and taxation of the enterprise in extreme conditions is considered (military actions, the pandemic of the coronavirus disease (COVID-19), man-made disasters, natural disasters).

Ключові слова: облік, інформаційні системи, облікова політика, звітність, оподаткування, воєнний стан.

Keywords: accounting, information systems, accounting policy, reporting, taxation, martial law.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти незалежної України продовжує завдавати великих руйнувань національній економіці. Агресор знищує об'єкти цивільної, критичної інфраструктури, виробництв та промислових комплексів. Війна змусила до міграції та внутрішнього переміщення близько 11–12 мільйонів українців [1]. Через військову загрозу багато підприємств вимушені призупинити діяльність, змінити місце розташування, вносити коригування в бізнес-процеси та нести додаткові витрати.

Війна завдала деструктивного впливу на систему управління підприємством. Особливо критичним є вплив воєнних обставин на підсистеми бухгалтерського обліку та оподаткування підприємства. Порушення стабільності роботи вказаних підсистем призвело до втрати інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в екстремальних умовах, а саме: втрата контроль над активами та зобов'язаннями; неспроможність підготувати та подати звітність; відсутність даних для розрахунку та сплати податків та інше. Це означає, що дана тема є актуальною для дослідження, оскільки від розуміння природи такої проблеми та пошуку ефективних способів її вирішення залежить стабільність роботи підприємств, ділова активність національної економіки, наповнення державного бюджету податками та фінансування витрат на оборону України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств в умовах воєнного стану України частково досліджувались в наукових працях наступних авторів: Андрєєва В., Гринюк Н.[2], Бражна Л. В.[3], Василюшин С., Ступницький Є. [4], Горай О., Свірко С. [5], Злобін К. [6], Коваль Н., Слободянюк С., Якубишин О. [7], Колісник О. П., Приходько К. К. [8], Ловінська Л. Г., Озеран А. В., Коршикова Р. С. [9], Патута М., Шматковська Т. [10], Прокопова О. М., Кудлаєва Н. В. [11], Свічкарь Н. М., Войтенко А. С. [12], Шот А. П., Підручняк К. П. [13] та інші. Перелічені науковці досліджували вказану проблему в розрізі наступних питань: формування кадрової стратегії підприємства в умовах військового стану; аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у воєнний період; впливу воєнного стану на облік діяльності бізнес-суб'єктів; військові дії як детермінанти впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління промисловими підприємствами; вплив війни на лояльність персоналу підприємств до роботодавців; роль облікової політики в системі управління підприємством в сучасних умовах; облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану; ключові характеристики та проблемні аспекти бухгалтерського обліку та фінансової звітності в

умовах воєнного стану в Україні; особливості ведення обліку та складання бізнес-звітності в умовах воєнного стану; організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах у сучасних умовах та інше. Відповідно до наведених напрямів досліджень порушеної теми, невирішеною частиною загальної проблеми залишається відсутність оцінки стійкості бухгалтерського обліку і оподаткування підприємств проти негативних факторів війни та розуміння способів їх адаптації до умов воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є оцінка стійкості, аналіз негативних факторів впливу, виявити наслідки та розробка практичних рекомендацій адаптації бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств до умов воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 64/2022 в Україні введено воєнний стан строком на 30 діб [14]. Строк дії воєнного стану в Україні періодично продовжується.

Згідно із п. 1 ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. № 389-VIII, воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [15].

За 2024 р. індекс конфліктів (ACLED) для України становив високий рівень з загальним рейтингом 14 серед 50 воєнно-політичних конфліктів та дипломатичних зіткнень від найбільш гарячих і масштабних до найменш помітних, але потенційно небезпечних [16].

Станом на 22.02.2025 р., за період широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну, Офіс Генерального прокурора зареєстрував 143107 злочини агресії та воєнних злочинів, серед яких - 127098 злочинів порушення законів та звичаїв війни [17].

Збитки, яких Україна зазнала внаслідок російської агресії, сягнули близько 800 мільярдів доларів [18].

Згідно із даними «Т4Р» на 22.02.2025 р., кількість основних воєнних злочинів в Україні становить: напад на цивільний об'єкт - 17221 кейсів; знищення або пошкодження майна - 47076 кейсів; знищення або присвоєння майна у великих розмірах - 1915 кейсів; загибель людей внаслідок обстрілу - 5723 кейсів; розграблення захопленого населеного пункту – 1418 кейсів [19].

Згідно із даними «Sustainable Development Report 2024: The SDGs and the UN Summit of the Future» [20], який підготовлений ООН спільно з Фондом Bertelsmann та Кембриджським університетом, Україна у світовому рейтингу за індексом сталого розвитку серед 193 держав-членів ООН посіла 44 місце. Індекс сталого розвитку (ISD) України у глобальній оцінці прогресу країн в досягненні ціле сталого розвитку становив 74,81.

Воєнний стан в Україні негативно вплинув на ділову активність підприємств національної економіки. Найбільш чутливими для управління підприємств стали проблеми, які пов'язані з бухгалтерським обліком, звітністю та оподаткуванням.

Рада Аудиторської палати України у своєму листі від 18.03.2022 р. «Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти» рекомендує постійно оцінювати вплив воєнних подій на підприємства, їх фінансову звітність та аудит. Особливу увагу пропонує приділяти запобіганню легалізації (відмиванню) доходів одержаних

злочинним шляхом; кібербезпеці; оцінці безперервності діяльності; некоригуючим подіям після дати звітності; бухгалтерській оцінці і розкриттю інформації та інше [21].

В процесі досліджень стійкості обліку і оподаткування підприємств України до негативних факторів воєнного стану визначено наступні проблеми.

Недостатність кадрового забезпечення бухгалтерської служби. Головною проблемою бухгалтерського обліку підприємств в умовах війни стала недостача кваліфікованого персоналу. Згідно із даними провідного сайту пошуку роботи в Україні «Work.ua», місячна кількість вакансій «бухгалтер» по Україні з березня 2022р. (1222) зросла до січня 2025р. (3006) на 1784. При цьому середня заробітна плата зросла на 60 % (або 9000 грн.) з 15000 грн. (березень 2022 р.) до 24000 грн. (січень 2025р.) [22]. Ключовими факторами, які негативно вплинули на кадрове забезпечення бухгалтерської служби підприємств національної економіки в період воєнного стану стали:

змушений виїзд жінок-бухгалтерів за кордон, разом з своїми дітьми, на тривалий період часу. Як наслідок, такі бухгалтери розірвали трудові відносини з підприємствами та вимушені адаптуватися до вимог іноземного ринку праці;

переміщення жінок-бухгалтерів з окупованих та прифронтових територій в більш безпечні регіони України. Таке переміщення зумовило надлишок пропозиції бухгалтерів на ринку праці вказаних регіонів, який не може спожити місцевий бізнес, та змусило переміщених бухгалтерів змінювати професію. Проте, потреба в бухгалтерах на покинутих регіонах залишається незакритою;

мобілізація чоловіків-бухгалтерів (25-60 років) до лав Збройних Сил України. Традиційно у бухгалтерській професії працює близько 20 % чоловіків від загальної кількості бухгалтерів. Здебільшого чоловіки займають керівні посади - головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, аудитор, ревізор та інше. Однак, такі чоловіки вимушені покинути

бухгалтерську справу та стати на оборону країни в складі Збройних Сил України, аж до завершення війни.

Знищення бухгалтерських документів. Наступною, не менше важливою, стала проблема втрати контролю над доступом та збереженням бухгалтерських (первинні документи, облікові реєстри, звітність) документів підприємства. Така проблема виникла через необхідність екстреного переїзду підприємств та його працівників у більш безпечні регіони через загрозу окупації та обстріли об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури в прифронтових регіонах України. З метою захисту здоров'я та життя персоналу підприємств, - більшість із них перейшли на дистанційну форму роботи. Специфіка роботи бухгалтерської служби підприємства полягає у створенні (чи отриманні), обробці та тривалому зберіганні певних документів, як в паперовій так і в електронній формі. Дистанційний формат роботи ускладнює можливість працівників підписувати документи та забезпечувати їх оборот на підприємстві. Відповідно, в умовах воєнного стану, при високому рівні загрози знищення таких документів, підприємства приймають вимушені рішення по збереженню своїх документів: зберігають в працівників дома, вивозять за межі підприємства та зберігають в інших приміщеннях (склад, гараж), вивозять в безпечні регіони України та інше.

Згідно із п. 6.2 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995р. № 88 (далі – Постанова № 88), первинні документи та реєстри бухгалтерського обліку, що пройшли обробку, бухгалтерська та інша звітність до передачі їх до архіву підприємства, установи повинні зберігатися в бухгалтерській службі у спеціальних приміщеннях або зачинених шафах під відповідальністю осіб, уповноважених головним бухгалтером [23].

Пунктом 6.4 Постанови № 88 визначено, що первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку та бухгалтерська та інша звітність, створені у формі електронного документа, повинні зберігатися на електронних носіях інформації у формі, що дає змогу перевірити їх цілісність на цих носіях, та

протягом строку, що не повинен бути меншим від строку, встановленого для відповідних документів на папері [23].

Відповідно до наказу МЮУ «Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» від 18.06.2015 р. №1000/5, документи підприємства створених під час документування однотипних (загальних для всіх) управлінських функцій повинні зберігатися за місцем їх складання чи розроблення і затвердження [24].

Пунктом 44.1 ст. 44 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (далі – ПКУ) встановлено, що для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, інформації, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством. Платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених документами [25].

Платники податків зобов'язані забезпечити зберігання документів та інформації, визначених п. 44.1 ст. 44 ПКУ, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, протягом визначених законодавством строків, але не менше: 2555 днів, 1825 днів та 1095 днів в залежності від виду конкретних документів, згідно п. 44.3 ст. 44 ПКУ [25].

Станом на сьогодні відсутні правові норми, які б чітко регламентували порядок екстреного переміщення, зберігання та віддаленого використання документів підприємства за його юридично визначеними межами в умовах воєнного стану. Дана проблема відображає актуальне практичне питання, яке потребує негайного вирішення для захисту інтересів власників бізнесу, трудового колективу, контролюючих органів та інших осіб.

Втрата інформаційних систем обліку. Початок бойових дій на території України спричинив кризу в управлінні окремими підприємствами через втрату доступу до даних інформаційних систем обліку, а в окремих випадках через їх фізичне знищення. Така втрата контролю над даними бухгалтерського обліку обумовлена такими причинами: бойові дії, які становили загрозу здоров'ю і життю працівників під час перебування на території підприємств; використання інформаційних систем бухгалтерського обліку, які розміщені на локальних офісних серверах чи персональних комп'ютерах; відсутність або знищення резервних копій баз даних бухгалтерського обліку.

Загроза окупації, вимушена евакуація працівників підприємств в безпечні регіони країни (в тому числі за кордон), перебування працівників в укритті під час повітряних тривог, мобілізація штатних ІТ-спеціалістів, дистанційний режим роботи та інші перешкоди нормального функціонування підприємств зумовлюють необхідність використання гнучких мобільних рішень щодо ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану без фізичної прив'язки до стаціонарного апаратного забезпечення для зберігання та опрацювання інформації.

Необхідність змін в обліковій політиці. Військова агресія російської федерації на території України спричинила велику шкоду господарській діяльності значній частині підприємств, а саме: втрата контролю над активами в непідконтрольній території (зона бойових дій), знищення або викрадення основних засобів і запасів, вилучення (мобілізація) транспортних засобів, переїзд підприємства на безпечні території, переривання трудових договорів, проблемні дебітори, розірвання ділових відносин з контрагентами, витрати на потреби ЗСУ, витрати на благодійну діяльність та інше. Як наслідок в господарській діяльності підприємства виникають нові типи операцій, що потребує додаткових методів і процедур для відображення їх в бухгалтерському обліку. Відсутність вказаних методів в діючій обліковій

політиці підприємства спричинить недостовірне відображення частини господарських операцій у фінансовій звітності.

Неспроможність підготувати і здати звітність. Перелічені вище фактори сукупно створюють головну проблему - неспроможність підготувати та своєчасно подати звітність підприємства. Особливо актуально ця проблема стоїть перед підприємствами, які опинились на непідконтрольній території або втратили первинні документи про фінансово-господарську діяльність в результаті бойових дій агресора.

Відповідно до п. 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 р. № 2115-IX, юридичні особи, крім тих, які наділені бюджетними повноваженнями згідно із законодавством, подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи. У період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення до юридичних осіб не застосовується адміністративна та/або кримінальна відповідальність за неподання чи несвоєчасне подання звітності та/або документів [26].

Вказана норма свідчить про тимчасове рішення цієї проблеми, тобто перенесення граничних термінів здачі звітності на три місяців після припинення чи скасування воєнного стану, проте у випадках втрати контролю над первинними документами, активами та комунікації з працівниками, повне відновлення показників такої звітності є неможливим.

Збільшення податкового навантаження. Відповідно до Національної стратегії доходів до 2030 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р, основним викликом функціонування економіки України є безпека і захист від країни-агресора

російської федерації. Національна стратегія доходів України представляє дорожню карту реформування податкової та митної системи, а також удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, яка необхідна для забезпечення потенціалу задоволення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі [1].

Основними заходами та цілями вказаної реформи в умовах воєнного стану України до 2030 р. є:

- удосконалити процеси організації та проведення документальних і фактичних перевірок;

- забезпечити розробку нормативно-правових актів для відображення в системі електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового даних про власників пального для виявлення фіктивних операцій;

- забезпечити розробку нормативно-правових актів, необхідних для впровадження автоматизованої системи контролю за обігом алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах (електронна простежуваність);

- забезпечити удосконалення технології передачі даних від реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО) до ДПС та забезпечити передачу від системи обліку даних реєстраторів розрахункових операцій до РРО повідомлень про отримання та результати валідації електронних документів;

- реформувати спрощену систему оподаткування, звузивши сферу її застосування шляхом виключення юридичних осіб, запровадивши запобіжники для зменшення зловживань, підвищивши поріг реєстрації платників ПДВ та збільшивши ефективні ставки податків до рівня загального режиму;

- відновити прогресивну шкалу ставок ПДФО у поєднанні з соціальною пільгою нейтральною до рівня доходів;

- привести ПДВ у відповідність до законодавства ЄС, скасувавши при цьому знижені ставки та пільги, які не передбачені директивою ЄС про ПДВ [1].

На виконання вказаної стратегії доходів у період дії воєнного стану, Верховною Радою України прийнято ряд змін [27] до Податкового кодексу

України. Вказані зміни негативно вплинули на існуючі норми обліку, звітності та оподаткування підприємств України, а саме:

збільшення ставки військового збору з 1,5 % до 5 % від об'єкта оподаткування;

запровадження військового збору для всіх груп платників єдиного податку (перша, друга та четверта групи - 10 % розміру мінімальної заробітної плати, третьої групи - 1 % від доходу);

оподаткування прибутку фінансової установи за базовою (основною) ставкою 25 %;

збільшення ставки податку на прибуток для банків до 50% за 2024 р.;

вдосконалення моделі визначення розміру авансових внесків у цілях оподаткування прибутку підприємств, які здійснюють роздрібну торгівлю пальним;

зміна податкового періоду з квартального на місячний для подання звітності про суми доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і суми утриманого з них податку, військового збору, а також суми нарахованого єдиного внеску.

Вказані зміни в оподаткуванні підприємств є вимушеною мірою держави для забезпечення видатків на безпеку та оборону України. Проте, збільшення податкового навантаження на працівників та бізнес призведе до згортання економіки України, розвиток її тіньового сектору та втрату інвестицій.

Наведені характеристики основних проблем бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств, що виникли через фактор військової агресії російської федерації, вказують на низький рівень їх стійкості в умовах воєнного стану. Тому, з метою адаптації (підвищення стійкості) бухгалтерського обліку та оподаткування підприємств до агресивного середовища воєнного стану рекомендовано розглянути наступні пропозиції:

широке впровадження дистанційного формату роботи для вимушено переміщених бухгалтерів та інших працівників підприємства;

переведення частини функціональних обов'язків та відповідальності бухгалтерської служби на аутсорсинг;

впровадити технології електронного документообігу, в тому числі документообіг з контрагентами, та здачі електронної звітності підприємства;

провести оцифрування важливих документів підприємства;

розробити внутрішнє положення про процедуру екстреного переміщення, тимчасового зберігання та використання бухгалтерських документів підприємства за його межами в умовах воєнного стану;

перехід з стаціонарних (локальних) серверів на застосування хмарних послуг для розміщення інформаційних систем обліку, програм з віддаленого управління банківським рахунком, баз даних та управлінської інформації підприємства;

своєчасно відновити втрачені бухгалтерські документи підприємства;

вжити безпечних заходів для евакуації та збереження архівних фондів підприємства;

забезпечити підготовку достовірної інформації для складання та своєчасної подачі звітності підприємства протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану;

оновити положення облікової політики підприємства, в частині застосування методів і процедур для обліку нових типів господарських операцій в умовах воєнного стану, а саме: списання втрачених або знищених активів; бухгалтерські оцінки; проведення інвентаризації; зміна бізнес-процесів; облік витрат на потреби Збройних Сил України та волонтерських (благодійних) організацій; електронний документообіг; ризики безперервності діяльності підприємства; події після дати звітності; подання та оприлюднення фінансової звітності; та інші положення, зміна яких залежить від специфіки обставин діяльності окремого підприємства;

при розробці стратегічних планів розвитку підприємства, в частині оподаткування, враховувати заходи, які включені до «Національної стратегії доходів до 2030 року».

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Тривала військова агресія російської федерації негативно вплинула на господарську діяльність частини підприємств національної економіки України. Особливої шкоди зазнали бухгалтерський облік і оподаткування підприємств, виразом чого стали проблеми з кадровим забезпеченням, втратою бухгалтерських документів, знищенням інформаційних систем обліку та баз даних, змінами облікової політики, неможливістю підготувати та своєчасно подати звітність, підвищенням податкового навантаження та інше. Швидке вирішення вказаних проблем потребує від управління підприємством розробки рішення, що базуються на категоріях дистанційної роботи, електронних документів, хмарних послуг, інформаційних систем, цифровізації, аутсорсингу, мобільності, планування та інше. Впровадження таких рішень дозволить адаптувати бухгалтерський облік і оподаткування підприємств до негативних обставин воєнного стану.

Розвиток можливостей повноцінного функціонування бухгалтерського обліку і оподаткування підприємств в екстремальних умовах (військові дії, пандемія, техногенні катастрофи, стихійні лих) представляють перспективи подальших досліджень.

Література

1. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

2. Андреева В., Гринюк Н. Формування кадрової стратегії підприємства в умовах військового стану в Україні. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №4 (72). С.47-51.

3. Бражна Л. В. Аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у воєнний період. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2. С. 79-85.

4. Василішин С., Ступницький Є. Окремі аспекти впливу воєнного стану на облік діяльності бізнес-суб'єктів. *Облік діяльності бізнесу в умовах воєнного стану: новації – 2023: збір. мат. Першого бухгалтерського воркшопу-стажування. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2023. С. 20.*

5. Горай О., Свірко С. Військові дії як детермінанти впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління промисловими підприємствами в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2022. Вип. 2 (52). С.10-16.*

6. Злобін К. Вплив війни в Україні на лояльність персоналу підприємств до роботодавців. *Вчені записки Університету «КРОК». 2024. № 2(74). С. 217-227.*

7. Коваль Н., Слободянюк С., Якубишин О. Роль облікової політики в системі управління підприємством в сучасних умовах. *Ефективна економіка. 2024. № 2.*

8. Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03>.*

9. Ловінська Л. Г., Озеран А. В., Коршикова Р. С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України. 2022. № 4. С. 93-106.*

10. Патута М., Шматковська Т. Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. *Галицький економічний вісник. 2022. № 4 (77). С. 53-63.*

11. Прокопова О. М., Кудлаєва Н. В. Бухгалтерський облік в умовах воєнного стану: ключові характеристики та проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 9-10. С. 38-43. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.9-10.38>.*

12. Свічкарь Н. М., Войтенко А. С. Особливості ведення обліку та складання бізнес-звітності в умовах воєнного стану. *Управління змінами та інновації. 2023. № 5. С. 48-53.*

13. Шот А. П., Підручняк К. П. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2022. № 12 (112). С.129-133.

14. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

15. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

16. Conflict Index 2024. URL: <https://acleddata.com/conflict-index/> (дата звернення: 22.02.2025).

17. Злочини, вчинені військовими РФ під час повномасштабного вторгнення в Україну: URL: https://x.com/NPU_GOV_UA (дата звернення: 22.02.2025).

18. Збитки України від російської агресії сягають \$800 мільярдів – Президент. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3924677-zbitki-ukraini-vid-rosijskoi-agresii-sagaut-800-milardiv-prezident.html> (дата звернення: 22.02.2025).

19. Статистика бази даних воєнних злочинів Т4Р. URL: <https://t4rupa.org/stats> (дата звернення: 22.02.2025).

20. Sustainable Development Report 2024: The SDGs and the UN Summit of the Future. URL: <https://dashboards.sdgindex.org/> (дата звернення: 22.02.2025).

21. Щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти: Інформаційний лист Ради АПУ від 18.03.2022 р. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/04>. (дата звернення: 22.02.2025).

22. Бухгалтер: середня зарплата в Україні. URL: <https://www.work.ua/salary%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0>

% BB%D1%82%D0%B5%D1%80/?salaryTrendsPeriod=3&jobsTrendsPeriod=3.
(дата звернення: 22.02.2025).

23. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

24. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015р. №1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

25. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

26. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 р. № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 22.02.2025).

27. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 16.09.2024р. № 11416-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44809> (дата звернення: 22.02.2025).

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution “On the approval of the National Income Strategy until 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text> (Accessed: 22.02.2025).

2. Andrieieva, V. and Hryniuk, N. (2023), “Formation of personnel strategy of the enterprise in the conditions of martial law in Ukraine”, *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, vol. 4 (72), pp. 47-51.

3. Brazhna, L. V. (2023), "Analysis of the development and financial condition of enterprises during the war period", *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 2, pp. 79-85.

4. Vasylishyn, S. and Stupnyts'kyj, Ye. (2023), "Certain aspects of the impact of martial law on the accounting of business entities", *Oblik diial'nosti biznesu v umovakh voiennoho stanu: novatsii – 2023: zbir. mat. Pershoho bukhhalters'koho vorkshopu-stazhuvannia* [Accounting for business activities under martial law: innovations – 2023: collected materials of the First Accounting Workshop-Internship], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine.

5. Horaj, O. and Svirko, S. (2022), "Military actions as determinants of impact on accounting and analytical support of management of industrial enterprises in Ukraine", *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 2 (52), pp. 10-16.

6. Zlobin, K. (2024), "The impact of the war in Ukraine on the loyalty of enterprise personnel to employers", *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, vol. 2(74), pp. 217-227.

7. Koval, N., Slobodianiuk, S. and Yakubyshyn, O. (2024), "The role of accounting policy in the enterprise management system in modern conditions", *Efektyvna ekonomika*, vol. 2.

8. Kolisnyk, O. P. and Prykhod'ko, K. K. (2023), "Accounting and control of fixed assets under martial law", *Problemy suchasnykh transformatsij. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03>.

9. Lovins'ka, L. H., Ozeran, A. V. and Korshykova, R. S. (2022), "Accounting and financial reporting in the conditions of martial law in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 93-106.

10. Patuta, M. and Shmatkovs'ka, T. (2022), "Peculiarities of accounting in the conditions of martial law in Ukraine", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 4 (77), pp. 53-63.

11. Prokopova, O. M. and Kudlaieva, N. V. (2022), "Accounting under martial law: key characteristics and problematic aspects", *Investysii: praktyka ta dosvid*, vol. 9-10, pp. 38-43. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.9-10.38>.

12. Svichkar, N. M. and Vojtenko, A. S. (2023), "Peculiarities of record keeping and business reporting under martial law conditions", *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, vol. 5, pp. 48-53.

13. Shot, A. P. and Pidruchniak, K. P. (2022), "Organization of accounting and taxation at enterprises in modern conditions", *Molodyj vchenyj*, vol. 12 (112), pp.129-133.

14. President of Ukraine (2022), Decree "On the introduction of martial law in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (Accessed: 22.02.2025).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the legal regime of martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (Accessed: 22.02.2025).

16. ACLED (2025), "Conflict Index 2024", available at: <https://acleddata.com/conflict-index/> (Accessed: 22.02.2025).

17. National Police of Ukraine (2025), "Crimes committed by the Russian military during the full-scale invasion of Ukraine", available at: https://x.com/NPU_GOV_UA (Accessed 22.02.2025).

18. Ukrinform (2024), "Ukraine's losses from Russian aggression reach \$800 billion - the President", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric/economy/3924677-zbitki-ukraini-vid-rosijskoi-agresii-sagaut-800-milardiv-prezident.html> (Accessed 22.02.2025).

19. Global initiative T4P (Tribunal for Putin) (2025), "Statistics of the T4P war crimes database", available at: <https://t4pua.org/stats> (Accessed 22.02.2025).

20. Sustainable Development Report (2025), "Sustainable Development Report 2024: The SDGs and the UN Summit of the Future", available at: <https://dashboards.sdgindex.org/> (Accessed 22.02.2025).

21. APU (2022), Informatsijnj lyst “Regarding the impact of the military aggression of the Russian Federation on financial reporting and audit report”, available at: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/04>. (Accessed 22.02.2025).

22. work.ua (2025), “Accountant: average salary in Ukraine”, available at: <https://www.work.ua/salary%D0%B1%D1%83%D1%85%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%B5%D1%80/?salaryTrendsPeriod=3&jobsTrendsPeriod=3> (Accessed: 22.02.2025).

23. Ministry of Finance of Ukraine (1995), Order “Regulations on documentary support of records in accounting”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (Accessed:22.02.2025).

24. Ministry of Justice of Ukraine (2015), Order “Rules for the organization of record keeping and archival storage of documents in state bodies, local self-government bodies, enterprises, institutions and organizations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (Accessed: 22.02.2025).

25. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), “Tax Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed: 22.02.2025).

26. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On the protection of the interests of subjects submitting reports and other documents during the period of martial law or a state of war”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (Accessed: 22.02.2025).

27. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024), The Law of Ukraine “On making changes to the Tax Code of Ukraine regarding the peculiarities of taxation during the period of martial law”, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44809> (Accessed: 22.02.2025).

Стаття надійшла до редакції 24.02.2025 р.